

ΚΑΡΠΑΘΙΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΕΡΓΑ

*Ἀφιεροῦται
Χριστοφόρῳ Φρ. Σακελλαρίδῃ,
«Καρπάθου ἀγάλματι»*

Α'

Ἵ καττόλος (κατθόλος)=ἡ ἀκρίς.

Συνήθως νομίζεται ξένη λέξις (ἐκ τοῦ κάττης, κάττα (1), ὡς προφέρονται ἐν Καρπάθῳ αἱ λέξεις γάτης, γάτα, λατ. cattus (2), catta, μεσαιων. κάττος), πρόκειται ὁμῶς περὶ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὑποστάσης παρετυμολογικῆν ἐπίδρασιν τῶν λέξεων τούτων. Ἡ λέξις εἶναι «ἀττέλαβος» (3), «ἀττέλεβος» (4), «ἀττελαβός» (5), «ἀττάλαβος» (6), σημαίνει εἶδος ἀκρίδος καὶ ἀπαντᾷ παρ' Ἡροδότῳ (7), Ἀριστοτέλει (8), Θεοφράστῳ (9) Πλουτάρχῳ (10), Εὐβούλῳ (11), τοῖς Εβδομήκοντα (12), Ἑσυχίῳ (13). Εἶναι ξένη λέξις μὴ ἐρμηνευθεῖσα ἐτυμολογικῶς (14).

Ἡ λέξις καττόλος εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀττέλαβος (ἀττάλαβος κλπ.) κατὰ παρετυμολογικῆν ἐπίδρασιν τῶν σημαίνουσῶν τὴν γαλῆν ζῳῶν. Προηγῆθη ὁμῶς τοῦ «καττόλος» μία ἄλλη φάσις, δηλ. ὁ τύπος ἀττόλος, ὁ ὁποῖος ἐσήμαινεν «ἀληθῆς

1) Κάττα, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ' αἰῶνος μ. Χ.

2) Cattus-i, catta-ae=«ἀγρία γαλῆ», ἀργότερον δὲ «κατοικίδιος γαλῆ». Ἀδελταίου ἐτύμου: α) Ἀφρικανικῆς προελεύσεως, ὡς καὶ τὸ ζῳον; β) ἐκ τοῦ catus; (Σαβινικοῦ, Ὁρατ. φθ. I, 10, 3, acutus=ἀγχίνους, πανοῦργος), γ) Κελτικῆ λέξις; Πάντως εἶναι ἀσχετος πρὸς τὸ γαλῆ (Frisk, G.E.W. s.v. Walde—Hofmann, s.v.).

3) Ἑλληνιστ.

4) Ἰωνικ.

5) Ἀττικ.

6) Corp. Gloss. Lat. II, 250 (ed. Goetz, 1888—1903).

7) Ἡροδότ. IV, 172.

8) Ἀριστοτ. Ζ. I., 550b 32, 336a 8.

9) Θεοφράστ. Ἀπόσπ. 174β.

10) Πλουτάρχ. 2, 6368 (Wytttenbach).

11) Εὐβουλος, κωμικὸς ποιητῆς Δ' αἰῶνος π. Χ. Kock, C.A.F., 164 (ἀττελαβόφθαλμος)=ὁ ἔχων ὀφθαλμοὺς ἀκρίδος, προσέχοντας καὶ ἀτενεῖς.

12) LXX, Na, 3, 17.

13) «Ἀττελάβη ἀκρίδας» καὶ «ἀττέλαβος ἀκρίς μικρά», Ἑσύχ.

14) Κατὰ τὸν H. Lewy, Die Semitischen Fremdwörter im Griechischen, Berlin, 1895, εἶναι Σημιτικῆς πθ. R. Strömberg, Griech. Wortstudien, Göteborg, 1944, 16, κατὰ τὸν ὅποιον ἡ λέξις, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι αἱ σημαίνουσαι τὴν ἀκρίδα, εἶναι Αἰγυπτιακῆς προελεύσεως.

ἵππος», διότι ἡ λέξις ἀττάλαβος ἐξελήφθη ὡς «*αὐτάλογος»=«ἀληθῆς ἵππος» (1), ἔνεκα τῆς ὁμοιότητος τῆς ἀκριδὸς πρὸς ἵππον' πβ. εἶδος ἀκριδὸς, καλούμενον «ἄλογον τῆς Παναγίας» (2).

Τὴν φάσιν ταύτην βλέπει τις καὶ εἰς τὰς σημερινὰς λέξεις attalogo, attalabo, astalabo Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἴδῃ τις τὴν λέξιν *αὐτάλογος. Ἐκ τοῦ ἀττόλος κατόπιν, ἀφοῦ ἐλησμονήθη ἢ σημασία «ἀληθῆς ἵππος», ἦτο εὐκόλον νὰ σχηματισθῆ ὁ τύπος «καττόλος» κατὰ παρετυμολογικὴν ἐπίδρασιν τῶν σημαίνουσῶν τὸ γνωστότατον κατοικίδιον ζῶον λέξεων, κάττης κλπ.

*Ἄρα ἀττέλαβος)*αὐτάλογος (=ἀττόλος Καρπάθου)καττόλος.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύουσι λέξεις τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς κάτω Ἰταλίας, ἔνθα ἀκόμη καὶ λέξεις ἀπὸ μακροῦ δύσασαι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νεοελληνικὰς διαλέκτους διατηροῦσιν ἀκόμη πλήρη ζωτικότητα εἰς πλείστας καὶ ἐκτεταμένας περιοχὰς (3).

Οὕτω τὸ ἀττάλαβος (4)

ἐν	Roghudi	τῆς	Καλαβρίας	ἐγένετο	attalogo
»	Condofuri	»	»	»	attalabo
»	Bova	»	»	»	astalabo,

τὰ ὁποῖα προϋποθέτουσι βάσιν *αὐτάλογος (5), εἰς δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἴδῃ τις τὸ ἀρχαῖον «ἀττέλαβος», «ἀττάλαβος» (6).

1) Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως αὐτάλογος πβ. αὐτοῖππος=«ἰδεώδης ἵππος», Ἀριστ. Μεταφ. 1040b 33, «αὐτοκαλλονή»=«ἀπόλυτον κάλλος», Πρόκλ. Θεολ. Πλάτ. 1, 24, «αὐτοαγαθόν»=«ἰδεώδες ἀγαθόν», Ἀριστ. Μεταφ. 996, 28, Πλωτίν. 6, 6, 10, «αὐτάδελφος»=very sister (R. Jebb, εἰς Σοφοκλ. Ἄντιγ. 1), «αὐτόκαλλος»=«ἰδεώδες κάλλος» (Πρόκλ. Θεολ. Πλ., 1, 24), «αὐτοθήριον»=ἀληθὲς τέρας, Χρυσσοστ. περὶ Ρωμ. ὁμ. 3, 16, «αὐτοκάθαρσις»=«ἀληθῆς κάθαρσις», Γρηγ. Ναζ. 2, 400c «αὐτοαρετή»=ἀληθῆς ἀρετή, Ἐπιφαν. 1, 959, καὶ ἄλλα πολλά.

2) Πβ. alogo=«ἵππος», τοῦ ἰδιώματος τῆς Bova Καλαβρίας καὶ Grenfell—Hunt, Ox. Pap. 138, 29 καὶ Le papyrus de Genéve, Genéve, 1896, 1900, 14.

3) «Πολύ, ὑπερβολικὰ ἀνωτέρα τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ παράδοσις τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας· πολὺ, ὑπερβολικὰ ἐσωτερικὴ δύναμις ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους ὥστε νὰ μὴ ἐξαφανισθῶσιν αὐταὶ ἐνώπιον τῆς Λατινικῆς τῶν κατακτητῶν» P. Savj—Lopez, Le origini neolatine, παρὰ G. Rohlfs, Scavi linguistici. Halle καὶ Ρώμη, 1933.

4) Διὰ τὴν φθογγολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ «αὐτός» (τοῦ «αὐτάλογος» εἰς attalabo—astalabo) πβ. τὴν λέξιν asti τοῦ ἰδιώματος τῆς Bova καὶ atti τοῦ ἰδιώματος Condofuri σημαίνουσας τὸ οὖς, προελθούσας δ' ἐκ τοῦ «αὐτίον» (δηλ. αὐτ—) att— ἢ ast—).

5) G. Rohlfs, ἔνθ. ἀν. 162 κ.έ.

6) Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ παρετυμολογίας, παραθέτω παραδείγματα παρετυμολογιῶν Καρπάθου λίαν χαρακτηριστικὰ :

α) τὴν ἡμέραν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς αἱ γυναῖκες δὲν σκουπιζοῦν τὰς οἰκίας των, διότι δῆθεν οὕτω καλοῦνται ἐντὸς τῆς οἰκίας οἱ ποντικοί : τῆς λέξεως «Μεσοπεντηκοστή» ἐνομοσθη τὸ μὲν α' συνθετικὸν («μέσος») συγγενὲς πρὸς τὸ «μέσα» (ἐντὸς), τὸ δὲ β' («πεντηκοστὸς») συγγενὲς πρὸς τὸ «πεντικός» (ὡς λέγεται ἐκεῖ ὁ ποντικός).

β) κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀποσκευῶν τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης προηγεῖται ὁ κρατῶν μεταλλίνην χύτραν, καλουμένην «χαρανί», ἵνα φέρῃ ἐκεῖ τὴν χαρὰν, νομιζομένου τοῦ Τουρκικοῦ «χαρανί» συγγενοῦς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν «χαρά».

γ) ὁ Γεώργιος λέγεται «Γιωργῆς» ἢ «Ὠργῆς», «Ὀργῆς», καὶ διὰ τοῦτο συχνὰ ἀκούει τις : «κακὸς ἄνθρωπος εἶναι Ὀργῆν τὸν εἶπαν, ἀλλὰ ὄργῆς Θεοῦ εἶναι!» (δηλ. εἶναι φοβερὸς ἄνθρωπος!).

Β'

γίλλα, ἡ — γίλλος, ὁ = εἶδος πίττας

Τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας τελεῖται εἰς τινὰς κοινότητας τῆς Καρπάθου ἑορτὴ καλουμένη «γίλλες». Κατ' αὐτὴν αἱ οἰκογένειαι τῶν γεννηθέντων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παιδίων φέρουσι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἑνορίας τῶν «γίλλαν», δηλ. ὑπερμεγέθη πίτταν 8—10 χιλιογράμμων, ἐπιμήκη, ὁμοιάζουσάν πως πρὸς παιδίον (1), καὶ ἔχουσαν πολλὰ ἀκέραια, μετὰ τοῦ κελύφους τῶν, κάρυα καὶ ἀμύγδαλα ἐμπεπηγμένα ἐπὶ τῆς προσόψεώς της. Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέως εὐλογίαν τῶν γιλλῶν, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐξέρχεται εἰς τὴν ἀλλήν τῆς ἐκκλησίας, ὅπου μετὰ τὴν διανομὴν εἰς τοὺς ἑνορίτας τεμαχίων γίλλας γίνεται διασκέδασις παρατεινομένη μέχρι προκεχωρημένης νυκτός. Τὰ φαγητὰ καὶ τὸν οἶνον φέρουσι αἱ οἰκογένειαι τῶν παιδίων ἐπὶ μεγάλων δίσκων ἢ ξυλίνων «σουφράδων», προΐουσης ὕμνος τῆς εὐθυμίας φέρουσι καὶ οἱ μετέχοντες τῆς διασκέδασης ἑνορίται.

Ἡ διασκέδασις ἀρχίζει μὲ εὐχὰς ὑπὲρ τῶν παιδίων καὶ καταλήγει εἰς χορόν, πρωτοστατούντων τῶν γονέων, τοῦ πάππου καὶ τῆς μάμμης αὐτῶν (2). Ἐπειδὴ «γίλλες» εἶναι ἑορτὴ τῶν θηλαζόντων παιδίων (3), νομίζω ὅτι «γίλλα» εἶναι τὸ ἐπίθετον νεογιλλός (4), γενόμενον οὐσιαστικόν μετὰ τὴν παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ «βρέφος» (5) ἢ «παιδίον», ἀκριβέστερον δὲ θὰ προέκυψεν ἐκ φράσεως ὡς : «αὔριον (ἢ σήμερον κλπ.) εἶναι (ἢ ἑορτὴ) τῶν νεογιλλῶν «βρεφῶν», ἢ ὁποῖα ἔγινε : «σήμερον εἶναι τῶν νεογιλλῶν», κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ, καὶ κατόπιν : «σήμερον εἶναι τῶν γιλλῶν», ἔνθα «τῶν γιλλῶν» ἐνομήθη θηλυκόν, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ πίττα. Ἄρα τῶν νεογιλλῶν βρεφῶν τῶν νεογιλλῶν τῶν γιλλῶν (6).

1) Π6. τὸν «Δάζαρον», μικρὰν πίτταν τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου.

2) Π6. περιγραφὴν Χριστοφ. Σακελλαρίδου, περιοδ. «Ἀναγέννησις» τ. 18, Φεβρ.—Μαρτ. Κάρπαθος, 1953.

3) Π6. Γ. Χιωτάκη, «Ἀναγέννησις» 1952.

4) Νεογιλλός (ἐκ τοῦ νέος καὶ γιλλός (*γιδ. λόσ = παιδίον' κυρίως «ὁ θηλάζων», π6.

Διδ. ^vzid ἐν λέξεσι ^vzindù, ^vzisti = θηλάζω) = ὁ νεοστὶ, ὁ πρὸ μικροῦ ἀρξάμενος νὰ θηλάζῃ, γαλαθηνόν, βυζανιάρικον' π6. τὸ ἐπίσης Καρπάθιον γίλλος, ὁ = ἡ πρὸς παιδίον ὁμοιάζουσα πίττα τῆς ἑορτῆς ταύτης (ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἀρσ. εἶναι ἢ μεγεθυντικόν τοῦ γίλλα ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ «λάζαρος», εἶδος πίττας).

Ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ «νεογιλλός» εἶναι μὲ διπλοῦν λ, ὡς διδάσκουσι τὰ κύρια ὀνόματα Γίλλος, Γιλλίς, Γιλλίων, ἐπιθεδαιωθέντα ἐν μέρει ὑπὸ ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν, καὶ ἡ ἐτυμολογία (δλ.) F. Bechtel, Lexilogus, s.v., τοῦ αὐτοῦ Att. Frauennamen, 64, 2, E. Schwyzer, I 102, 323, 483' π6. καὶ τὰ ὀνόματα Αἰσχρος, Ἀγάθη, Ἀγάνη, Βρόχος, Γίλλος, ἐκ τοῦ αἰσχρός, ἀγαθὴ, ἀγανή, βρόχος (= βραχύς), ἄρα Γίλλος < γιλλός.

5) Π6. Θεοκρίτ. XVII, 58 : «βρέφος νεογιλλὸν ἐόντα».

6) Ἐάν, ὅπως φαίνεται, εἶναι ὀρθὴ ἢ γνώμη τοῦ Bechtel, σημαίνει ὅτι ἡ λέξις γιλλός ὑπῆρχεν εἰς διάλεκτόν τινα καὶ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν λογοτεχνίαν (διὰ τοῦ Ὁμήρου) οἱ ἄλλοι πιθανώτατα ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτὸν) μόνον εἰς τὸ σύνθετον (νεογιλλός), τοῦτο δὲ κάμνει πιθανώτερον ἢ νεοελληνικὴ λέξις (γίλλος, γίλλα)· ἐὰν ὅμως ἢ τελευταία αὕτη λέξις εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ συνθέτου, σημαίνει ὅτι τὸ σύνθετον ἐνοεῖτο ὡς σύνθετον τοῦ «νέος» καὶ ἐνός γιλλο— (= παιδίον) καὶ ὅτι τὸ νεο— παρελείφθη ὡς περιττόν (ὁ γιλλός εἶναι καὶ μόνος του, ἄνευ ἄλλης λέξεως, «νέος»!).

Γ'

σ υ γ κ ο ύ ν (ο) ι.

Είναι έπίρρημα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδοθῆ μόνον μὲ μίαν σημασίαν, μονολεκτικὴν ἢ περιφραστικὴν, διότι λαμβάνει διαφόρους ἀποχρώσεις ἐκ τῶν συμφραζομένων. Δύναται νὰ σημαίνη: ὄλοι (ὄλαι, ὄλα) μαζί, συγχρόνως, ἀθρόως (καὶ μετὰ σπουδῆς, θορύβου) τελείως, ὄλοσχερῶς, ἄρδην, ἀπὸ θεμελίων, σύρριζα κ.ἄ.

Παραδείγματα: α) Ἦρθαν ὄλοι τῶν (ὄλη ἢ οἰκογένεια) εἰς τὸν γάμον (εἰς τὸ πανηγύρι) συγκοῦνι=ἦλθαν ὄλα ἀνεξαίρετως τὰ μέλη (τῆς πολυμελοῦς) οἰκογενείας, μὴ ἐξαιρουμένων τῶν γερόντων καὶ τῶν παιδίων (μετὰ τινος εἰρωνείας καὶ μομφῆς) μετὰ σπουδῆς, θορύβου, ἰδίως τῶν φωνασκοῦντων καὶ ἀεικινήτων παιδίων, διὰ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸ γαμήλιον γεῦμα τόσον πολλοί, ἐνῶ δῶρον εἰς τοὺς νεονύμφους θὰ ῥίψη εἰς τὸν δίσκον μόνον ὁ πατήρ.

β) Ἦρθεν ὄλο τὸ χωριὸ συγκοῦνι=πανδημεῖ (μετὰ σπουδῆς, θορύβου).

γ) Ἡ οἰκογένεια αὐτῆ ἐξεκληρίσθη (ἢ ἐξεκλήρισε) συγκοῦνι=ἐξεκληρίσθη ὄλοσχερῶς, ἀπέθανον πάντα τὰ μέλη, μηδενὸς ἐξαιρουμένου (').

δ) Ὁ βοσκὸς αὐτὸς ἐξεμανδρίσθη (ἐξεμάνδρισε) συγκοῦνι=ὄλοσχερῶς, δὲν τοῦ ἔμεινεν οὔτε ἓνα ζῶον, «οὔτε κουδούνι», «οὔτε κέρατο», «οὔτε κόρνιο».

Νομίζω ὅτι ἡ λέξις ἦτο ἐπίθετον (κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς) καὶ ὅτι πρόκειται περὶ μεταφορᾶς εἰλημμένης ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ βίου. Ἦτο δηλ. ἡ λέξις συγκοῦδουνοι)συγκοῦνοι)συγκοῦνι καὶ ἐσήμαινε «μαζί με τὰ κουδούνια τῶν ζῶων», «αὐτοῖς κώδωσιν» «κωδωνίοις» πβ. «ἀποδόσθαι βούλομαι τὸν ὄνον αὐτοῖς κανθηλίοις» (=μὲ τὸ σαμάρι), Ἀριστ. Σφήκες, 170, «πολλὰ δ' ὄγε προθέλυμα βάλε δένδρα μακρὰ αὐτῆσιν ῥίζησι καὶ αὐτοῖς ἄνθει μήλων» (*), Ἰλιάδ. 9, 541, «ταφῶν δ' ἀνόρουσεν Ἀχιλλεὺς αὐτῆ σὺν φόρμιγγι», Ἰλιάδ. 9. 193=κατάπληκτος ἀνεπήδησεν ἔτσι ὅπως ἦτο, μὲ τὴν φόρμιγγα, κρατῶν ἀκόμη τὴν φόρμιγγα, χωρὶς ν' ἀποθέσῃ τὴν φόρμιγγα. «Θριξίν αὐταῖς», Αἰλιαν. Ν.Α. 2, 16. «Πολλοὺς ἔλεγον ἦδη αὐτοῖς τοῖς ἴπποις κατακρημισθῆναι», Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. 1, 4, 8. «σὺν αὐτοῖς τοῖς κηριοῖς ἐκτετιμῆσθον», Πλάτ. Πολιτ. 2, 56 c (*).

Τὴν γνώμην ταύτην, ὅτι δηλ. πρόκειται περὶ τοῦ συγκοῦδουνοι, ἐνισχύει τὸ ἐπίρρημα συγκοῦβουνα (=ὄλοσχερῶς) <συγκοῦδουνα πβ. διὰ τὸ δ>β: δανεικὰ >βανεικὰ, δόντια >βόντια (*) κ.ἄ.

1) Πδ. «ἐκριζωθήσεται πανγενεῖ». Συλλ. Ἐπιγρ., 916, 8, «ἐξώλη ποιεῖν αὐτὸν καὶ γένος καὶ οἰκίαν» Δημοσθ. 363, 23, «ἐξώλη καὶ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκίαν» Συλλ. Ἐπιγρ. 769, «ἐξώλη αὐτὸν καὶ γένος» id. 14 κ.ἄ.

2) «Αὐτῆσιν ῥίζησι καὶ αὐτοῖς ἄνθει μήλων», κάθε ἄλλο παρὰ ἓνα εἶδος ἐπεξηγήσεως τοῦ προθέλυμα (=ἀνεσπασμένα ἀπὸ τὸ ἔδαφος) εἶναι. Ὁλος ὁ στίχος εἶναι ἐξόχως εἰκαστικός: μὲ ὄλας τὰς ῥίζας καὶ μὲ ὄλον τὸ ἄνθος» τῶν καρπῶν=μὲ ὄλους τοὺς ἐξαιστούς καρπούς.

Τὸ ζωηρότατον θέαμα ἐκείνων τῶν δένδρων μὲ τὰς ῥίζας εἰς τὸν ἀέρα καὶ μὲ ἐκείνους τοὺς ὠραιστάτους καρπούς καταπεπατημένους δίδει ζωηροτάτην εἰκόνα τῶν ζημιῶν, τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν ὁ ἄγριος σῶς. (Taccone).

3) E. Schwyzer, II, 164, Delbrück, Vergl. Synt. I, 236, Brugmann, 466, Kieckers, Gr. Gr. 3, 64.

4) Πδ. καὶ τὰ νεοελλ. «μπήκε μέσα» ἢ «τὸν ἔβαλε μέσα μὲ τὰ παπούτσια», «μὲ τὰ τσαρούχια», ἐκφράσεις τῆς «πρέφας» καὶ ἄλλων παιγνιδίων.

Ἡ λέξις «κουδούνια» χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ὡς «ἔπαθε δουλιὰς μὲ κουδούνια» (μὲ ἄλλην ὁμως σημασίαν).

Δ'

ν α ό ς, ό.

Ἡ λέξις σημαίνει τὴν αὐλακα, τὸν ὀχετόν, τὸν ἀγωγόν, δι' οὗ διοχετεύεται τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν ἄρδουσιν, συνήθως δὲ λέγεται εἰς τὸν πληθυντικόν, δι' ὁλόκληρον τὸ δίκτυον τῶν ὑδροφόρων αὐλάκων ἐκάστης κοινότητος, τὸ ὁποῖον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὠρισμένου διὰ τὴν ἄρδουσιν κοινοτικοῦ ὕδατος καὶ διακλαδοῦται εἰς τὰ διάφορα κτήματα, καὶ λέγεται ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, συνήθως δὲ ὑψηλοφώνως κατὰ τὰς ζωνρὰς συζητήσεις τῶν ὑδρευομένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ρείθρου κατοίκων τῆς κοινότητος, τῶν rivalium (1).

Νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ τῆς λέξεως ἀγωγός: ἀγωγός(α)(γ)(ω)(γ)ός(α)ός, τοῦ ἀρκτικοῦ συμφώνου ν ὀφειλομένου εἰς τὴν συνεκφοράν: τὸν ἄ ὀ ν)ό νας' πβ. τὸν ὦμον)ό νῶμος, τὴν Ἰκαρίαν)ῆ Νικαριά (2) πβ. ἄ(γ)ου(γ)ί(ζω καὶ παρα(γ)ού(γ)ι=ὕδραγωγός ἢ μικροτέρα πηγὴ χρησιμεύουσα πρὸς ὕδρουσιν καὶ Παρα(γ)ού(γ)ι, ὄνομα μικρᾶς πηγῆς εἰς τινὰ ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μεγάλης πηγῆς τοῦ Μυρτῶνος, τοποθεσίας Καρπάθου.

Ε'

γίερτα, τά.

Οὕτω λέγουσιν οἱ μελισσοουργοὶ τὰ μετὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ κηροῦ ἀπομένοντα ὑπολείμματα, τὰ ἀπόκερα.

Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς λέξεως γίγαρτον, ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν, σημαίνει εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν τὸν πυρήνα, τὸ κουκκούτσι τῆς σταφυλῆς ἢ τῆς ἐλαίας, (περὶ τῆς δηλώσεως διαφόρων πυρήνων πβ. R. Strömberg, Theophrastea, Göteborg, 1937, 140), εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν τὰ στέμφυλα (3), τὰ ὑπολείμματα ἐκθλιβεῖσων ἐλαίων ἢ σταφυλῶν (4).

Ἡ λέξις γίγαρτον ἴσως εἶναι συγγενῆς πρὸς τὸ γάργαρα (5) (=σωρός, πλήθος, ἀφθονία, ὄχλος) (6), τὸ ὁποῖον εἶναι συγγενές πρὸς τὸ ἀγείρω (7), ἀγοστός, ὁ (=ἡ χεῖρ, ἡ

1) Rivalis (ἐκ τοῦ rivus-i=ῤεῖθρον=ὀμόρειθρος), μεταπεσὸν εἶτα εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «ἀντιζήλος» ἔνεκα τῶν ἐρίθων τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῤεῖθρου ὑδρευομένων γειτόνων.

2) G. Meyer, Analecta Graeciensia, 1893, G. Hatzidakis, Einleitung, 321 κ.έ., Thumb IF., 7, 1 κ.έ., διὰ δὲ τὴν Ἄρχ. Ἑλλην. Solmsen, Unters. 46 κ.έ., Schwyzer, NJbb. 49, 458 κ.έ., Kretschmer, Glotta, 10, 108 κ.έ.

3) E. Schwyzer, I, 423 καὶ «Γεωπονικά» (ΣΤ' ἢ Γ' αἰῶνος μ. Χ.), 6, 11, 3, ἐκδ. H. Beckh, 1895.

4) Στέμφυλον (στέμφω=συντριβῶ, πατῶ κ.έ., πβ. ἀρχ. Ἰνδ. stabh'=στηρίζω), πβ. καὶ σταφυλῆ (κυρίως=ἡ πατηθεῖσα, ἐκθλιβεῖσα), ἀστεμφής (=ἀδιάσειστος), στόμφος (=μεγαλαυχία), λέξεις παραφθαρθεῖσαι ἐπιδράσει τοῦ στέφω, σημαίνοντος ἀρχικῶς «στερεώνω» πβ. καὶ στόμφος —η—ον=βαρύηχος, βαρύφθογγος (Ἰησὺς.)

5) Κατὰ τὸν Schwyzer, I, 423' μὴ ἀποκλείοντα ὅμως ξενικὴν προέλευσιν. Κατ' ἄλλους εἶναι ἀναδεδιπλ τύπος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας πρὸς τὸν Λατ. Grānum, Γερμ. Korn, Kern κ.έ.

6) «Foule remuante ou fourmillante» (Bailly).

7) Τὸ α. τοῦ ἀγείρω, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνήκει εἰς τὸ θέμα *ger, ποικιλοτρόπως ἐξηγεῖται' Schwyzer, 433 A 5, Walde-Pokorny, Vergl. Indog. Wört. 1, 590, W. Winter, Prothetisch. Vok., Hamburg, 1950, 14.

ὅποια κάμπτεται, διὰ τὴν πιάσῃ κυρίως: «ὁ συλλέγων», ἐκ τοῦ *ἀγορστός (Solmsen) καὶ ἄλλας λέξεις (1).

Οἱ Καρπάθιοι, ἐπειδὴ εἶναι ἀπησχολημένοι ἐπὶ πολλοὺς μὲν μῆνας μὲ τὴν ἔκθλιψιν τῆς ἑλαίας καὶ τῆς σταφυλῆς, καθ' ὅλον δὲ τὸ ἔτος μὲ τὴν καλλιέργειαν τούτων, ἀποτελοῦντων τὰ σπουδαιότερα, σχεδὸν μόνα, προϊόντα των, εἶναι φυσικὸν (2) τὴν χρῆσιν ποιῶσι λέξεις καὶ ἐκφράσεις μεταφορικές, εἰλημμένες ἐκ τῶν καθημερινῶν τούτων ἀσχολιῶν οὕτως αἱ λέξεις «πυρῆνες», «στέμφυλα» κ.ἄ. εἶναι συνεχῶς εἰς τὸ στόμα των ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ κηροῦ, τὰ ἀπόκερα, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔκθλιψιν, συμπίεσιν τούτου, ἦτο φυσικὸν τὴν λέγωσι «γίγαρτα», ὅχι μόνον τὰ ὑπολείμματα ἐκθλιβεισῶν, ἑλαιῶν καὶ σταφυλῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ κηροῦ.

ΣΤ'

νικόν, τό.

Ἡ λέξις σημαίνει τὸν ὄνον, ἦτο δὲ ἐπίθετον (ὄνικόν, τό), τὸ ὁποῖον, παραλειφθέντος τοῦ οὐσιαστικοῦ «κτῆνος», ἐγένετο οὐσιαστικόν.

Τὸ πληρὲς (3) «ὄνικὰ κτῆνη» ἀπαντᾷ ἐν P. Gen. (4), 23, 4 καὶ B.G.U. (5), 912, 24 ἀμφότερα τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. Ἄρα: τὸ ὄνικόν)τ' ὄνικόν)τὸ νικόν.

1) Ἄγορὰ (=συνάθροισις λαοῦ καὶ τόπος αὐτῆς), ἀγυρις (=συνάθροισις, πλῆθος' πβ. παν-ἡγυρις: συνάθροισις πάντων, μεγάλη ἑορταστικὴ συνάθροισις, ἀγύρτης (=ἐπαίτης' κυρίως ὁ συλλέγων), γ ἄ ρ γ α λ α (=πλήθος, Ἡσυχ.), ἀγρέτας (=συλλέκτης), γαργαίρω (=βρίθω), γέργερα (=πολλά), γαργαλῖς (=θύροβος) Ἡσυχ., φαμμακοσιογάργαρα (Ἀριστοφ. Α, X, β) =τόσα, ὅσα ἢ ἄμμος τῆς θαλάσσης, «ἢ ἀριθμὸν διαπέφουγεν», Πινδάρ. Ο. 2, 178, «πολλὰ ἀναριθμητα ἀπὸ τῆς ἄμμου καὶ τῶν γαργάρων» (Ἡσυχ.) καὶ λατ. grex (*gre-g), ἀρχ. ἰνδ. grāmaha=πλήθος, σωρός, στρατός, λιθ. gurgulis=τολύπη, σωρός.

Ἄκριθέστερον, ἀγοστός, ἀπαντᾷ εἰς δοτικὴν, εἰς τὴν στερεότυπον ἔκφρασιν «ἐλε γατῶν ἀγοστῶ», δὲν εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι σημαίνει τὴν χεῖρα, ὡς νομίζει ὁ de Saussure, Mémoire, 53, 1 (ἀρχ. ἰνδ. hasta-s=χεῖρ, μὲ γ: ἀρχ. ἰνδ. h, ὡς ἐγώ: aham) καὶ ὁ Solmsen, Beitr. 1 κ.ἄ. (<*ἀ-γορ-στός: ἀγείρω, σλ. grüsti=χεῖρ, μὲ ἀπόλειαν τοῦ ρ πρὸ τοῦ στ, ὡς «παστάς» <*παστάς). Ὅρα E. M. Hamm, ἐν Lexicon des frühgriechischen Epos, s.v. καὶ Frisk Gr. E. W. s.v.

2) «Der Sprecher bezeichnet aus Namensnot oder äussert sich zur Affektsteigerung in abgekürzten Vergleich durch Übertragung aus einem Bedeutungsbereich in einem anderen und zieht den Vergleich aus den Vorstellungskreisen, die seinen Interessen oder seiner Umwelt am nächsten liegen». (E. Struck, Die Bedeutungslehre als Hilfsmittel bei der altsprachlichen Lektüre, Berlin, 1959, σ. 30).

3) Τὸ ἐπίθετον ἀπαντᾷ καὶ μετ' ἄλλων οὐσιαστικῶν: «ὄνικὸς μύλος» (πβ. καθαλλαρικὸς μύλος, ὕδραλειτικὸς μύλος), «ὄνικὸς γόμος» (γέμω)=φορτίον (πβ. καμηλικὸς, καρρικὸς γόμος).

4) Le papyrus de Genève (J. Nicols), Genève, 1896, 1900.

5) Berliner Griech. Urkunde (Ägypt. Urk. aus d. königl. Museen zu Berlin), Berlin, 1895.